

Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo
ministerija

Pagrindiniai klausimai:

■ **Koks tėvų įtraukimo į vaikų mokymą poveikis?**

■ **Kokie yra tėvų į(si)traukimo į vaikų ugdymą aiškinimo modeliai?**

■ **Kokie veiksniai skatina arba slopina tėvų į(si)traukimą į vaikų ugdymą?**

■ **Ką rodo Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų išorės vertinimo duomenys?**

TĖVŲ Į(SI)TRAUKIMAS Į MOKINIŲ UGDYMĄ

Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose pabrėžiama, kad siekiant užtikrinti švietimo prieinamumą, tęstinumą ir socialinį teisingumą, taip pat švietimo plėtotę, įtvirtinama ir nuosekliai įgyvendinama asmeninė tėvų atsakomybė už privalomą vaikų mokymąsi. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) švietimas apibūdinamas kaip ugdymas ir išsilavinimo teikimas, savišvieta; taip pat mokinių, jų tėvų (globėjų, rūpintojų), švietimo įstaigų, mokytojų ir kitų švietimo teikėjų, švietimo pagalbos specialistų veiklų visuma. Tokie Lietuvos švietimo politikos siekiai leidžia įtraukti tėvus į mokyklos teikiamą ugdymą. Tačiau tėvų į(si)traukimas į vaikų ugdymo procesą mokykloje yra problemiškas. Šioje *Švietimo problemos analizėje* apžvelgsime tėvų į(si)traukimo į vaikų ugdymą mokslinių tyrimų rezultatus ir Lietuvos mokyklų išorės vertinimo duomenis.

Pagrindinės išvados

- Tėvų į(si)traukimas į vaikų ugdymą mokykloje ir pagalbą namuose atliekant mokymosi užduotis teigiamai veikia ne tik vaikų mokymosi pasiekimus, bet ir vaikų ateities perspektyvą, psichinę sveikatą bei socialinius santykius su aplinkiniais. Šis poveikis yra ilgalaikis.
- Tėvų į(si)traukimo į vaikų ugdymą reiškinys yra sudėtingas ir šiuo metu dažniausiai aiškinamas keliomis teorijomis: šešių lygių tėvų įtraukimo į vaikų ugdymą (J. Epstein) ir mokytojų bei tėvų tarpusavio santykių (M. Warren, S. Hong, C. Rubin). Šiose teorijose tėvų į(si)traukimo į vaikų ugdymą reiškinys nagrinėjamas mokyklos organizuojamų veiklų aspektu arba mokytojų ir tėvų tarpusavio santykių formavimo aspektu.
- Tėvų į(si)traukimui į vaikų ugdymą įtakos turi daug veiksnių. Reikšmingesni iš jų yra šie: tėvų elgesio su vaikais stilius, socialinė ekonominė tėvų padėtis (priklausymas vienam ar kitam socialiniam ekonominiam sluoksniui, išsilavinimas ir t. t.), mokykloje kuriamas bendradarbiavimo su tėvais klimatas. Pagrindiniai aktyvaus tėvų į(si)traukimo į vaikų ugdymą kliuviniai yra: mokytojų ir tėvų skirtingai suprantamas mokyklos kvietimas įsitraukti į vaikų ugdymo procesą; neaiškus tėvų vaidmuo bendradarbiaujant su mokytojais; neigiama mokytojų nuostata tėvų atžvilgiu; žinių, kaip dirbti su tėvais, trūkumas.
- Pabrėžiama, kad mokytojų organizuojamą veiklą dažniausiai tėvai nesuvokia kaip kvietimo įsitraukti į vaikų ugdymą. Bendri mokyklos organizuojami renginiai visiems tėvams, naujienlaiškiai, įrašai mokyklos interneto tinklalapiuose ir elektroniniuose dienynuose vertintini tik kaip informacija tėvams, numatant pakankamai vangų grįžtamąjį ryšį. Ar tas kvietimas paskatins tėvus įsitraukti į vaiko ugdymo procesą, priklauso nuo to, ar bus kuriami ir kaip bus kuriami tėvų ir mokytojų bendradarbiavimo santykiai. Todėl itin svarbi tampa mokyklos atmosfera, grindžiama mokyklos personalo ir tėvų abipuse pagarba, savitarpio supratimu ir bendradarbiavimu, siekiu dalytis atsakomybe už vaikų ugdymą. Siekiant tėvų įsipareigojimo turi būti dedama pastangų kurti tarpusavio santykius, kurie sudaro sąlygas ilgalaikiams ir pastoviams pokyčiams.
- Remiantis Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų išorės vertinimo duomenų analize, galima teigti, kad mokyklose dominuoja darbo su tėvais metodai ir formos, kurias mokslininkai vertina tik kaip kvietimą tėvams įsitraukti į savo vaikų ugdymą. Ar tėvai aktyviai įsitrauks į savo vaikų mokyklos gyvenimą, vaikų ugdymo procesą, priklauso ir priklausys nuo to, kaip bus stengiamasi įveikti įvairius kliuvinius tėvų ir mokytojų bendradarbiavimo procese.

KOKS TĖVŲ ĮTRAUKIMO Į VAIKŲ MOKYMĄ POVEIKIS?

Pagrindinis tikslas, kurio siekiama įtraukiant tėvus į vaikų mokymą – teigiamas poveikis vaikų mokymosi rezultatams. Tyrimai rodo, kad tėvų įsitraukimas į vaikų mokymą turi įtakos ir vaikų

ateities perspektyvai, psichinei vaikų sveikatai, besiformuojantiems socialiniams santykiams su aplinkiniais (žr. 1 lent.).

1 lentelė. Tėvų įsitraukimo į vaikų mokymą poveikis

Poveikio sritis	Poveikis
Vaikų mokymosi pasiekimai	Geresni testų, skaitymo, rašymo, matematikos rezultatai. Mažiau mokymosi problemų, mažesnis antrame-čiaujančių vaikų skaičius. Mažiau elgesio problemų, susijusių su prastu mokymusi.
Vaikų ateities perspektyva	Individo lygmeniu: sulaukus pilnametystės geresni mokymosi pasiekimai atveria platesnes aukštojo mokslo siekimo, profesinės karjeros, geresnės gyvenimo kokybės siekimo galimybes. Visuomenės lygmeniu: geri mokymosi įgūdžiai, mokymosi kompetencijos įvairiose srityse (technologijų, mokslo, švietimo) užtikrina sėkmingą visuomenės funkcionavimą.
Psichinė vaikų sveikata	Vaikai geriau jaučiasi emociškai: išmoksta pozityviai reaguoti į savo pasiekimus, darosi atsparesni neigiamam nesėkmių mokykloje poveikiui, laisviau bendrauja su bendraamžiais. Tėvų įsitraukimas į vaiko ugdymą formuoja teigiamą ir saugią vaikų savijautą mokykloje, gerėja vaikų savivertė, jausmų valdymo įgūdžiai, slopina neigiamą emocinį patyrimą, mažina depresijos, nerimastingumo simptomus.
Socialiniai vaikų santykiai	Tėvų dėmesingas įsitraukimas į vaikų ugdymą kuria saugius tarpusavio santykius. Pozityvūs vaikų santykiai su tėvais tampa modeliu, į kurį jie orientuojasi bendraudami su bendraamžiais. Gerėjantys mokymosi pasiekimai sudaro sąlygas lyderiauti bendraamžių grupėje, skatina teigiamus santykius su bendraamžiais klasėje. Gerėja elgesys, mažėja elgesio problemų mokykloje.

Pagal J. Bakker, E. Denessen, M. Brus-Laeven (2007), E. Pomerantz, E. Moorman (2011)

Kaip galima paaiškinti šį teigiamą poveikį? E. Pomerantz, E. Moorman, S. Litwack (2011) teigimu, tai grindžiama dviem – įgūdžių ir motyvacijos vystymo(si) – modeliais (mechanizmais). Vertinant pagal įgūdžių vystymo(si) modelį vaiko mokymosi pasiekimai gerėja todėl, kad tobulinami vaikų pažintiniai gebėjimai ir metakognityviniai (gebėjimas planuoti, koreguoti savo mokymosi veiklą) mokėjimai. Tėvai, įsitraukdami į vaiko mokymosi procesą, daugiau sužino apie tai, ko jų vaikai mokosi ir kaip mokosi, ką jie geba ir ko negeba. Tai padeda jiems tikslingai formuoti reikiamus vaikų įgūdžius. Netgi tais atvejais, kai tėvams trūksta specialiųjų pedagoginių žinių, teikiama vaikams pagalba sudaro sąlygas veiksmingiau mokytis iš savo įgyjamo patyrimo.

Vertinant pagal motyvacijos vystymo(si) modelį vaiko mokymosi pasiekimai gerėja todėl, kad sustiprėja vaiko motyva-

cija ir jis labiau įsitraukia į mokymosi procesą. Bendraudami su vaiku tėvai pabrėžia mokyklos reikšmę jo gyvenimui: ji imama suvokti kaip prasminga. Vaikas kartu su tėvais mokosi valdyti mokymosi procesą ir pajaučia, kad gali ir pats šį procesą valdyti. Vaikas kartu su tėvais geriau susipažįsta su keliama mokymosi uždaviniais ir tai leidžia jam įvertinti besiformuojančią savo mokymosi kompetenciją.

Minėtų autorių teigimu, tėvų įsitraukimas į vaikų mokymą turi teigiamą poveikį mokymosi pasiekimams dėl abiejų aprašomų modelių: tėvų pastangomis formuojami vaiko mokymosi įgūdžiai ir didinama mokymosi motyvacija. Tai, kad šie du modeliai veikia vienu metu ir sąlygoja vienas kitą, leidžia teigti, kad tikslinga kalbėti ne apie tėvų įsitraukimą į vaiko mokymą, o į vaiko ugdymo(si) procesą. Todėl toliau tekste bus vartojamas terminas ugdymas.

TĖVŲ Į(SI)TRAUKIMO Į VAIKŲ UGDYMĄ MODELIAI

Empirinio ir teorinio tėvų į(s)traukimo į vaikų ugdymą tyrinėjimų rezultatas yra J. Epstein pateikta ir šiuo metu labiausiai pripažįstama tėvų į(s)traukimo į savo vaikų ugdymą tipologija (žr. 2 lent.). J. Epstein teoriniai darbai buvo daugybės jau atliktų

tyrimo rezultatų analizės išdava ir postūmis dabar atliekamiems tyrimams, nagrinėjantiems, kokį poveikį vaikų mokymosi pasiekimams turi tėvų į(s)traukimas į savo vaikų ugdymo procesą.

2 lentelė. Tėvų į(s)traukimo į vaikų ugdymą tipai

Įtraukimo tipai	Apraiškos
I Mokyklos pagalba tėvams tobulinant vaikų ugdymo įgūdžius	Padeda tėvams pažinti vaikų raidos ypatumus, tobulina tėvystės įgūdžius, informuoja, kaip reikia sudaryti mokymosi sąlygas namuose. Padėdami tėvams pedagogai geriau pažįsta šeimos kultūrą ir vaikų auginimo tikslus. Mokykla gali tikslingiau organizuoti seminarus įvairiomis aktualiomis temomis tėvams.
II Mokyklos ir tėvų bendravimas	Abipusis bendravimas suteikia tėvams informacijos apie vaikų pažangą ir įtraukia tėvus į mokinių mokymo ir mokymosi procesus. Tai tėvų, mokinių, mokytojų susirinkimai, mokyklos direktoriaus organizuojami pusryčiai tėvams, kurių metu aptariamos įvairios aktualios temos ir pan.
III Tėvų savanoriška veikla mokykloje	Mokyklos veikla, kuri skatina tėvų savanorišką pagalbą mokiniams mokykloje, tėvų mokymas, kaip tą veiklą atlikti: tėvų pokalbiai mokiniams apie profesijos rinkimąsi, mokymas vadovauti, būti mokinių kuratoriais ir kt.
IV Tėvų įtraukimas į pagalbą savo vaikams namuose	Mokyklos veikla, skirta mokiniams ir jų tėvams. Ši tėvų veikla siejama su mokymo programos turiniu, mokinių darbais klasėje pamokų metu. Tėvams formuluojamos pagalbos jų vaikams gairės, ypač tais atvejais, kai mokiniams reikalinga papildoma pagalba.

Įtraukimo tipai	Apraiškos
V Tėvų įtraukimas į sprendimų priėmimą mokyklos lygmeniu	Mokyklos veikla, suteikianti teisę tėvams dalyvauti priimant sprendimus mokyklos valdyme: balsavimo teisė svarstant mokyklos viziją, misiją, mokyklos veiklos sritis, kurios svarbios tėvams ir jų vaikams, tėvų dalyvavimas mokyklos komitetų veikloje.
VI Tėvų įtraukimas į bendradarbiavimą su bendruomene	Tėvų dalyvavimas bendradarbiaujant su kultūrinėmis, pilietinėmis, religinėmis organizacijomis, vyresnio amžiaus gyventojų grupėmis, nevyriausybinėmis organizacijomis ir t. t. Tai apima veiklas, kurios didina tėvų ir mokinių įsitraukimą į bendruomenės gyvenimą.

Pagal J. Epstein (1987, 1992, 1994)

Tėvų į(s)traukimo į vaikų ugdymą tipologijos autorei atskaitos tašku buvo mokykla ir tai, kas susiję su mokyklos (mokytojų) galima veikla, skatinant tėvus įsitraukti į ją. Šioje teorijoje (ji dar vadinama šešių tipų bei susisiekiančių įtakos sferų teorija) teigiama, kad yra du bendradarbiavimo tarp mokyklos ir tėvų lygiai: institucinis ir individualus. Instituciniam lygiui priklauso visa mokyklos organizuojama veikla, kuri įtraukia visas šeimas: atvirų durų dienos, visuotiniai tėvų susirinkimai, naujienlaiškiai, mokykloje organizuojamos tėvų ir vaikų sporto varžybos ir t. t. Teigiama, kad paprastai tėvų ir mokytojų sąveika užsimezga tokiuose renginiuose. Tačiau tokios priemonės neužtikrina stiprios šeimų ir mokyklos partnerystės. C. Snow (1999) teigimu, jos gali būti vertinamos tik kaip kvietimas pradėti diskusiją. Kita vertus, mokytojai visada individualiai bendrauja su tėvais dėl jų vaiko problemų ir toks bendravimas užsimezga tėvų susirinkimuose.

M. Warren, S. Hong, C. Rubin (2009), kritiškai vertindami šią šešių tipų teoriją, teigia, kad tai orientuotas į mokyklą ir individualistinis požiūris į tėvų į(s)traukimą į vaiko ugdymą. J. Epstein teorija parodė tėvų į(s)traukimo mokyklos aplinkoje galimybes. Bet tėvų įtraukimo programos, kurios remiasi šia

teorija, yra individualistinio pobūdžio, orientuotos į mokyklą ir grįstos veikla, kurią lemia pedagogai. Šia teorija besiremiančiuose tyrimuose nagrinėjama, kaip įtraukti pavienius tėvus. Dažniausiai naudojama vienkryptė komunikacija iš viršaus žemyn (mokytojai – tėvams).

M. Warren, S. Hong, C. Rubin (2009) pateikia tėvų ir mokytojų bei tėvų **tarpusavio santykių** modelį. Tarpusavio santykių teorijoje akcentuojama šeimos ir mokyklos partnerystė, grindžiama šeimos ir mokyklos tarpusavio sąveika. Pabrėžiama mokytojų ir tėvų bei tėvų tarpusavio *komunikacijos* svarba: svarstoma, ne kaip įtraukti pavienius tėvus, o kaip sukurti *tėvų tarpusavio santykius (bendravimą)*, kurie taptų išeities tašku kolektyviam dalyvavimui mokyklos gyvenime. Santykių modelis akcentuoja mokytojų ir tėvų bei tėvų tarpusavio santykių plėtojimą, tėvų lyderystės ugdymą.

Kritiškai lygindami J. Epstein šešių tipų teoriją ir tarpusavio santykių teoriją, kurioje pabrėžiamas bendruomeniškumas, pastarojo modelio autoriai teigia, kad šie modeliai turi bendrą sąsają, bet turi ir esminių skirtumų (žr. 3 lent.).

3 lentelė. Mokyklos veikla grindžiama ir bendruomeniškumu grindžiama tėvų į(s)traukimo į vaikų ugdymą modelių palyginimas

Tradicinis mokyklos veikla grįstas modelis	Bendruomeniškumu grįstas modelis
Orientuojamasi į veiklą	Orientuojamasi į tarpusavio santykius
Pavieniai tėvai	Tėvai – bendruomenės / kolektyvo nariai
Tėvai veikia pagal mokyklos pasiūlytą darbotvarę	Tėvai – lyderiai ir bendradarbiaujantieji – kuria bendrą darbotvarę
Seminarai, kuriuose pateikiama informacija	Tėvų lyderystės ugdymas ir asmeninio augimo skatinimas
Vienakryptė komunikacija (mokykla – tėvams)	Abipusis dalijimasis bendradarbiavimo galia

Kuriant autentišką mokytojų ir tėvų bendradarbiavimą būtina mažinti neatitikimą tarp turimos mokytojų ir tėvų galios. Dažniausiai lygiavertiškai bendradarbiauti su mokykla gali priklausantys vidurinei klasei tėvai, nes turi atitinkamą išsilavinimą. Jie lengvai suranta kylančias vaikų mokymosi problemas ir tai suteikia jiems pasitikėjimo bendraujant su mokytojais kaip lygūs su lygiais (E. Horwat, 2003). Skurdžių šeimų tėvai ir mokytojai turi skirtingas galias – šiems tėvams trūksta atitinkamo išsilavinimo ir statuso, leidžiančio bendrauti su mokytojais kaip lygūs su lygiais. Lygių santykių nebūna ir kai tėvai priklauso aukštesniam socialiniam ekonominiam sluoksniui. Tokie tėvai dažnai užima klientų ar vartotojų poziciją mokyklos atžvilgiu. Tai neskatina mokytojų dalytis su jais turima informacija apie vaikus. Pagrindiniu tikslu tampa pastangos padaryti taip, kad tėvai būtų patenkinti ir laikyti juos tam tikru atstumu nuo mokyklos (išlaikyti distanciją bendraujant).

Kita vertus, siekiant stiprinti tėvų galias bendradarbiauti su mokytojais, būtina formuoti *bendradarbiavimo santykius tarp pačių tėvų*. Jei tėvai užmezga tarpusavio santykius, atsiranda galimybė veikti kartu kaip mokyklos lyderiams. Tarpusavio paremiančiuose santykiuose tėvai susilaukia paramos iš tėvų,

kuriems kyla panašių problemų. Naudojantis šia parama įgautama daugiau pasitikėjimo. Tėvai, kuriems trūksta kitų šaltinių (pavyzdžiui, mažos pajamos, išsilavinimo ar pedagoginių žinių stoka), susikuria savo grupės socialinį kapitalą, palengvinantį bendravimą su aukštesnio statuso asmenimis (mokytojais, kitais tėvais).

Pedagogai gali labai daug laimėti kurdami ir skatindami tėvų tarpusavio santykius. Dažnai mokyklos skuba organizuoti įvairius seminarus tėvams, bet juose dalyvauja labai mažai tėvų. Į daugelį renginių žmonės ateina tada, kai juos pakviečia tas, kurį jie gerai pažįsta. Tarpusavio santykiai turi įtakos dalyvavimui. Tėvai mėgsta ir vertina tikslinius susitikimus, kai yra aiškus ir konkretus susitikimo tikslas, nes jie suprantami kaip konkretus kvietimas įsitraukti. Tokie kontaktai yra asmeninio pobūdžio ir sudaro galimybę saugioje aplinkoje išsiaiškinti vienas kitų lūkesčius. Tokie susitikimai sudaro galimybę gauti informaciją apie tai, ką reikės daryti, kokio vaidmens iš jų tikimasi, taip pat gauti neformalią informaciją apie savo vaiką (P. Halsey, 2011).

KOKIE VEIKSNIAI SKATINA ARBA SLOPINA TĖVŲ Į(SI)TRAUKIMĄ Į VAIKŲ UGDYMĄ?

Tėvų į(s)traukimas į vaikų ugdymą – sudėtingas reiškinys ir įtakos jam gali turėti daugybė veiksnių. Jų analizė gana sudėtinga, nes jie pernelyg glaudžiai siejasi vieni su kitais, jų tarpusavio ryšiai sudėtingi, galintys pastiprinti arba susilpninti vieni kitų įtaką. Tarp veiksnių, kurie mokslininkų apibūdinami kaip turintys didesnę poveikį, išvardijami tėvų elgesio stiliai su vaiku ir socialinė ekonominė tėvų padėtis (pajamos, išsilavinimas).

E. Pomerantz, E. Moorman ir S. Litwack (2011) savo tyrimuose rėmėsi hipoteze, kad tėvų į(s)traukimo į vaikų ugdymą povei-

kis jų mokymosi pasiekimams priklauso nuo **tėvų elgesio su vaikais ypatumų**. Jie nagrinėjo, koks yra poveikis, kai tėvai, įsitraukdami į vaiko ugdymą, daugiausia dėmesio kreipia į vaiko kontrolę – arba priešingai – į jo savarankiškumo skatinimą; į patį vaiko mokymosi procesą ar daugiau tik į rezultatus; kokios reakcijos (pozityvios ar neigiamos) dominuoja vertinant mokymosi rezultatus, kokius lūkesčius (teigiamus ar neigiamus) pabrėžia bendraudami su vaiku. Kitaip tariant, buvo domimasi, kaip įvairios tėvų orientacijos lemia vaiko mokymosi pasiekimus (žr. 4 lent.).

4 lentelė. Dominuojančios tėvų įsitraukimo stilių į vaiko ugdymą apraiškos ir jų poveikis vaikui

		Apraiškos		Poveikis
		Namuose	Mokykloje	
Teigiama poveikį vaikui turintis tėvų elgesys	Parama vaiko savarankiškumui	Apraiškos		Vaikas skatinamas imtis iniciatyvos, įgauna patyrimo, kaip spręsti mokymosi problemas savarankiškai ir tai tobulina jo įgūdžius. Jis jaučia, kad yra atsakingas už savo mokymąsi ir tai stiprina vidines paskatas mokytis. Vaiko savarankiškumo skatinimas padidina motyvaciją, o tai sudaro sąlygas vaikui labiau įsitraukti į mokyklos gyvenimą. Vaikas ima palankiau vertinti įgyjamas mokymosi kompetencijas. Tokių tėvų vaikas orientuojasi į vidinę savo mokymosi veiklos kontrolę.
		Namuose	Mokykloje	
	Domimasi mokymosi procesu	Apraiškos		Tėvai akcentuoja malonumą, kurį vaikas patiria stengdamasis mokytis, aptariami mokymosi proceso dalykai, pabrėžiamos jo pastangos, o ne gebėjimai. Padėdami mokytis namuose kreipia dėmesį į mokymo(si) procesą, o ne į tai, kaip atliktas darbas. Tobulina vaiko veiklą ugdydami mokymosi įgūdžius ir didindami motyvaciją. Vaiko mokymosi motyvacijoje ima vyrauti vidinės paskatos (pavyzdžiui, veiklos atlikimo meistriškumo siekis).
		Namuose	Mokykloje	
Pozityvi reakcija į veiklos rezultatus	Apraiškos		Kai vyrauja pozityvus domėjimasis vaiko namų darbais, vaikas patiria bendrumo su tėvais jausmą, tai suteikia džiaugsmingumo jų santykiams, vaikas patiria tėvų meilę ir dėmesingą paramą.	
	Namuose	Mokykloje		
Teigiami lūkesčiai dėl vaiko galimybių	Apraiškos		Tėvai, tikėdami vaiko galimybėmis, gali dėmesingai išklausti mokytojų pastabas apie savo vaiko patiriamus sunkumus ir problemas ir kartu nepamiršti jo stiprybių. Padėdami atlikti namų darbus patiriamus vaiko sunkumus aiškina per mažomis jo pastangomis ar užduoties sunkumu. Tai padeda lavinti vaiko įgūdžius ir didina mokymosi motyvaciją. Tėvai pataria, drąsina pasirinkti sunkesnes užduotis ir teikia pagalbą tik tais atvejais, kai užduotys tikrai yra sunkios. Tai skatina vaiką priimti iššūkius. Tėvai nuolat vaikui pabrėžia, kad jis yra gabus, gali susidoroti su sunkumais ir patirti sėkmę mokykloje.	
	Namuose	Mokykloje		
Neigiama poveikį vaikui turintis tėvų elgesys	Polinkis į kontrolę	Apraiškos		Kai tėvai yra labiau orientuoti į vaiko kontrolę, vaikas neišmoka savarankiškai mokytis, negali įgyti problemų sprendimo patirties. Griežta tėvų kontrolė trukdo vaikui savarankiškai aktyviai mokytis. Vaikas ima orientuotis į išorinę savo mokymosi kontrolę.
		Namuose	Mokykloje	
	Orientacija į asmenį	Apraiškos		Tėvai, kurie labiau orientuojasi į vaiko asmenį, daugiausia dėmesio skiria vaiko savybėms, intelektui, veiklos rezultatams, mažai kreipia dėmesio į vaiko pastangas ir mokymąsi. Svarbesniais dalykais laiko tai, kas vaiko asmenybėje jau yra susiformavę. Vaikas orientuojasi į savo tėvų intelektą, o tai formuoja išorinę mokymosi motyvaciją.
		Namuose	Mokykloje	
Negatyvi reakcija	Apraiškos		Nepaisant tėvų pastangų reaguoti pozityviai, tėvai gali susilaukti neigiamos vaiko reakcijos vien todėl, kad vaikas gali turėti neigiamą mokymosi veiklos patyrimą. Tėvų įsitraukimas gali būti neigiamo atspalvio vien dėl streso, kurį sukelia kitų (šiuo atveju mokytojų) keliami įpareigojimai.	
	Namuose	Mokykloje		
Neigiami lūkesčiai dėl vaiko galimybių	Apraiškos		Kai tėvai abejoja vaiko galimybėmis, jie sutelkia savo dėmesį tik į vaiko patiriamus sunkumus. Susieję juos su gabumais, mano, kad vaikas yra negabus šioje srityje. Tokiu atveju tėvai tarsi įstringa tik ties bazinių vaiko įgūdžių ugdymu, todėl iš tikrųjų vaiko mokymosi motyvacija slopinama.	
	Namuose	Mokykloje		

Apibendrinant galima teigti, kad yra svarbu ne tik tai, kad tėvai įsitrauktų į vaikų ugdymą, bet ir tai, kaip jie įsitraukia. Minimi tyrėjai pabrėžia, kad tėvų įsitraukimas turės teigiamos įtakos vaikų mokymosi pasiekimams, jei tėvai skatins vaiko savarankiškumą, gilinsis į vaiko mokymosi procesą, bendraudami su vaikais rodys teigiamus lūkesčius. Tėvų įsitraukimo į vaikų ugdymą poveikis gali priklausyti ir nuo vaikų patirties mokykloje ypatumų: vaikai, turintys neigiamą patyrimą, yra ypač jautrūs tėvų įsitraukimo stiliui. Kai tėvai yra kontroliuojantys, pabrėžiantys asmenines vaiko ypatybes, vien neigiamai reaguojantys į vaiko veiklos rezultatus, demonstruojantys neigiamus lūkesčius, slopinamas vaiko brendimas. Toks tėvų elgesio stilius atskiria vaikus nuo jiems itin reikalingų postūmių. Vaikai, turintys teigiamą mokyklos patyrimą, mažiau jautrūs tėvų įsitraukimo stiliui, nes jau yra įgiję išteklių, reikalingų mokymosi įgūdžiams ir mokymosi motyvacijai formuoti.

Rūpinantis teigiamu tėvų įsitraukimo poveikiu rekomenduojama: a) siekti, kad tėvai jaustųsi turintys tam tikrų galių mokyklos gy-

venime, nes tai skatina aktyviai įsitraukti į vaikų ugdymo procesą (tėvai turi jausti, kad gali daryti įtaką vaiko lavėjimui); b) kurti mokyklos aplinką, kurioje tėvai nejaustų per didelio spaudimo būtinai pasiekti, kad vaiko mokymosi veikla atitiktų reikiamus standartus; c) tėvų įtraukimo atmosfera turi skatinti teigiamas jų reakcijas ir tikėjimą savo vaiko galiomis (E. Pomerantz, E. Moorman, S. Litwack, 2011).

Kaip vienas iš reikšmingesnių veiksnių, turinčių įtakos santykiams tarp vaiko tėvų ir mokyklos, nurodoma tėvų **socialinė padėtis** (A. Lewis, 2011; G. Driessen, F. Smit, P. Slegers, 2005). Daugelis tyrėjų pastebi, kad žemo išsilavinimo, skurdžiai gyvenančios šeimos, bendraudamos su mokykla, susiduria su įvairiomis kliūtimis. Šią poziciją patvirtina ir tyrėjų pateikiamos tėvų grupių klasifikacijos. Jose išskiriamos tėvų grupės pagal tai, koks tėvų socialinis ekonominis statusas, o su juo siejamas ir tėvų aktyvumas mokyklos gyvenime. Pavyzdžiui, R. Vogels (2002) išskiria keturias tėvų grupes: tėvus partnerius, tėvus dalyvius, deleguojančius tėvus ir nematomus tėvus (žr. 5 lent.).

5 lentelė. Tėvų grupių klasifikacija (remiantis R. Vogels)

Aktyvūs tėvai	Tėvai partneriai	dažniausiai aukšto socialinio ekonominio statuso tėvai
		aktyviai dalyvauja formalioje mokyklos veikloje (mokyklos tarybose, tėvų komitetuose ir t. t.); aktyviai dalyvauja neformaliame mokyklos gyvenime (padeda organizuoti renginius, teikia pagalbą remontuojant mokyklą ir aprūpinant įvairiomis priemonėmis)
	Tėvai dalyviai	vidurinio socialinio ekonominio sluoksnio tėvai
		aktyviai dalyvauja neformaliame mokyklos gyvenime (padeda organizuoti renginius, teikia pagalbą remontuojant mokyklą ir aprūpinant įvairiomis priemonėmis)
Pasyvūs tėvai	Deleguojantys tėvai	vidurinio socialinio ekonominio sluoksnio tėvai
		jų manymu, mokyklos administracija ir mokytojai yra paskirti ekspertai ir atsako už jų vaikų mokymą; jie budriai sergėja mokyklą per atstumą
	Nematomi tėvai	žemo socialinio ekonominio sluoksnio tėvai rečiausiai dalyvauja mokyklos organizuojamuose renginiuose, palyginti su kitomis tėvų grupėmis

H. Phtiaka (1994) išskiria tris tėvų grupes: stipriai įtraukti tėvai, vidutiniškai įtraukti tėvai ir „ribinė“ tėvų grupė (angl. *fringe group*). Stipriai įtrauktų tėvų grupę sudaro aukštąjį išsilavinimą turintys, labai aktyviai mokyklos gyvenime dalyvaujantys ir patenkinti gaunama informacija apie savo vaiką tėvai. Antroji grupė – tėvai, turintys gerą išsilavinimą, bet su mokykla užmezgantys kontaktą tik tada, kai kas nors jų vaiko ugdyme kelia nerimą ir kai nori gauti daugiau informacijos apie tai. Trečią grupę sudaro žemo išsilavinimo tėvai, kurie patiria sunkumų bendraudami su mokyklos personalu ir jaučiasi bejėgiai. Tad prasmingai įtraukiant skurdžių šeimų tėvus yra būtina ugdyti jų kompetencijas formuojant tam tikrus įgūdžius, suteikiant žinias, formuojant jų pasitikėjimą ir saviveiksmiškumą (angl. *self-efficacy*). Kai skurdžiai gyvenantys tėvai jaučiasi išstumti iš mokyklos, daugelis jų tampa kritiškai mokyklos atžvilgiu.

Neneigdami socialinio tėvų statuso reikšmės, A. Lewis, T. Forman (2002) visgi teigia, kad reikšmingiausias veiksnys – **klimate, kuriame bandoma kurti tėvų ir mokytojų bendradarbiavimą**. Mokyklos klimata visų pirma kuria jo nariai, o labiausiai jam įtakos turi personalo nuostatos ir lūkesčiai tėvų atžvilgiu. Pernelyg siaurai suprantamas tėvų įtraukimas; pernelyg mažai mokyklos lūkesčiai; pedagoginio personalo pasirengimo stoka; netinkamas laiko planavimas bei neigiama tėvų patirtis ir psichologinės nuostatos slopina tėvų įtraukimą (Redding; pagal R. Želvį, 2003).

Mokytojai linkę laikyti nuostatas, kad tėvų įtraukimas į jų vaikų mokymąsi turėtų apsiriboti tėvų atsakomybėmis (pareigomis) namuose. Kuo vyresni mokiniai, tuo ši mokytojų nuostata yra stipresnė. O tai prieštarauja nuostatai, kad veiksminga yra tik tokia namų ir mokyklos partnerystė, kurioje vyrauja bendra-

darbiavimas ir tėvų bei mokytojų atsakomybės yra integruotos (A. Ramirez, 2011).

J. Bakker, E. Denessen ir M. Brus-Leaven (2007), analizuodami savo ir kitų mokslininkų atliktų tyrimų rezultatus, formuluoja išvadą, kad dažnai mokytojų vertinimai, kaip tėvai yra įsitraukę į vaikų ugdymą, neatitinka tikrovės. Taip yra todėl, kad mokytojai linkę orientotis į idealius unifikuosius tėvų į(s)traukimo vertinimo standartus: paprastai vertinama pagal tėvų aktyvumą mokyklos organizuojamoje veikloje, kurioje dažniausiai aktyviau dalyvauja aukštesnį išsilavinimą turintys tėvai. Žemesnio išsilavinimo tėvai labiau linkę įsitraukti namuose ir tai lieka nepastebėta. Taigi adekvatus įsitraukimo vertinimas galimas tik tada, jei bendradarbiaujama su tėvais. Tyrimų rezultatai rodo, kad tėvų įsitraukimo vertinimas daro įtaką ir vaiko mokymosi pajėgumų vertinimui. Tikrovės neatitinkantis mokytojų vertinimas gali turėti neigiamą pasekmių vaiko mokymuisi ir mokytojų bei tėvų santykiams.

B. Walker (2011) tyrimo rezultatai parodė, kad tėvai ir mokytojai ateina į tėvų susirinkimus su skirtingomis darbotvarkėmis. Mokytojai mano, kad jie ateina į tėvų susirinkimus, kad atsakytų į tėvų klausimus („Man to susirinkimo nereikia. Tai tėvams jo reikia“.). Didesnę laiko dalį kalba mokytojai. Tėvai jaučia, kad jų žinios apie jų pačių vaiką nėra vertinamos. B. Walker pastebi, kad dažnai tėvų susirinkimus galima pavadinti situacija, kurioje nėra pusiausvyros tarp tėvų ir mokytojų turimų galių. Tėvai jaučiasi taip, tarsi būtų svečiai mokytojų teritorijoje: mokytojai turi savo ginklus – vaiko pažymių sąrašą ir savo užrašų knygelę, kurioje neišku, kas surašyta. Tėvai nežino, kaip jie turėtų elgtis susirinkimuose. Tėvai jaučiasi taip, tarsi susirinkimas būtų vieta, kur reikia koreguoti savo vaiko asmenybės vertinimą (angl. *identity*), kad tą

vertinimą reikia priderinti prie mokytojų vertinimo (kaip mokytojai vertina mano vaiką). Mokytojai suvokiami kaip lemiantys vaiko ateitį ir kad tėvams mokytojai reikalingi labiau nei jie mokytojams. Nauji dalykai, kurių mokosi jų vaikai, tėvams sukelia jausmą, kad jie jau senamadiški ir neišprusę, o jų žinios nepripažįstamos. Be to, kaip pastebėjo D. Johnson ir R. Ransom (1983), mokytojai yra linkę kalbėti apie praeitį (apie tai, kas jau buvo), tuo tarpu tėvai nori svarstyti vaiko ateitį. Kita bėda – tokiuose susirinkimuose trūksta pagrindinio asmens – mokinio.

Nors mokytojai suvokia, kad tėvų dalyvavimas yra būtinas, bet nenori mokyti būdų, kaip kurti mokyklos ir tėvų partnerystę. Dažnai mokytojų kritiškas nusiteikimas yra paremtas jau turimu neigiamu patyrimu. Taip yra todėl, kad labai dažnai bendraujant su tėvais apsiribojama bendravimu nemaloniuose situacijose,

kaip reikia spręsti vaiko elgesio ir mokymosi problemas. T. Wrag (1989), analizuodamas savo tyrimo rezultatus, gana ironiškai pastebi, kad suteikiant daugiau teisių tėvams dar nereiškia, kad jų galios didėja. Teisė reiškia turėti galią daryti įtaką, tačiau galios pritaikymo galimybės mokykloje yra ribojamos. Ne paslaptis, kad kartais mokytojai labai įtariai vertina stipriai įsitraukusius tėvus ir nenori prarasti ar pasidalyti savo galiomis klasėje. Taigi, ne tik tėvų įgalinimas ir įtraukimas gali tapti problema: kartais tėvai ateina į mokyklą ir jaučiasi turintys galių dalyvauti vaiko ugdymosi procese, o mokytojai ima kovoti dėl savo autoriteto, teisės išlaikyti proceso kontrolę savo rankose, savo kaip profesionalų autonomiją. Siekiant įtraukti tėvus, reikia įveikti svarbiausias kliūtis: mokytojų apatiškumą ir jautrumo tėvų poreikiams trūkumą, žinių, kaip įtraukti tėvus į vaikų ugdymą(si), trūkumą.

KAŲ RODO LIETUVOS BENDROJO UGDYMO MOKYKLŲ IŠORĖS VERTINIMO DUOMENYS?

Tėvų į(si)traukimo į vaikų ugdymą situacijos Lietuvoje ypatumai atskleidžiami remiantis Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros (NMVA) duomenimis: a) išorės vertintojų komandos patvirtintais vertinimais; b) vertintų mokyklų veiklos kokybės išorės vertinimo ataskaitomis; c) tėvų apklausos apie mokyklos veiklą rezultatais. Analizuojami 2009–2011 metų duomenys –

per šį laikotarpį įvertintos 196 mokyklos, apklausti 29 358 mokinių tėvai.

Išorinio vertinimo metodika apima tiek tėvų įsitraukimo, tiek tėvų įtraukimo į ugdymo procesą tam tikrų aspektų vertinimą (žr. 6 lent.).

6 lentelė. Išorinio vertinimo metodikos¹ dalis

Veiklos sritis	Tema	Veiklos rodikliai	Rodiklių paaiškinimai
4. Pagalba	4.5. Tėvų pedagoginis švietimas	4.5.1. Tėvų (globėjų, rūpintojų) pagalba mokantis (<i>įsitraukimas</i>)	Mokytojų ir tėvų bendradarbiavimas padedant vaikams mokytis
		4.5.2. Tėvų (globėjų, rūpintojų) švietimo politika (<i>įtraukimas</i>)	Mokyklos organizuojamas tėvų (globėjų, rūpintojų) pedagoginis, psichologinis ir kitoks švietimas, skirtas padėti mokiniams

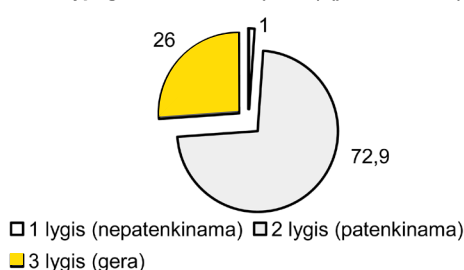
Remiantis išorės vertintojų vertinimais, tiek tėvų įsitraukimas, tiek jų įtraukimas į ugdymą daugumoje Lietuvos vertintų mokyklų tik patenkinamas (vertintas 2 lygiu, žyminčiu, kad situacija *tinkama, bet yra ką tobulinti, verta sustiprinti ir išplėtoti*². Be to, tėvų įtraukimą išorės vertintojai vertina geriau negu tėvų įsitraukimą (žr. 1 pav.)

Pakankamai kryptingas tėvų ugdymas (3 lygis: *verta paskleisti pačioje mokykloje*) vykdytas apytiksliai 37 proc. vertintų mokyklų, pakankamai kryptinga tėvų pagalba – apytiksliai tik kas ketvirtoje (26 proc.). Tėvų įtraukimas tik vienoje mokykloje (0,5

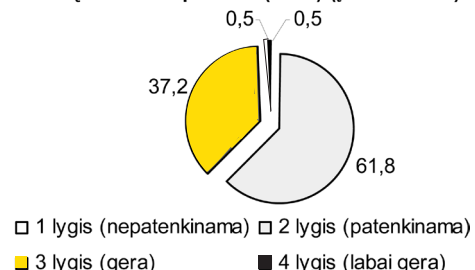
proc.) buvo nepatenkinamas (1 lygis: *būtina tobulinti*), tėvų įsitraukimas – dviejose (1 proc.). Tarp 2009–2011 metais vertintų 196 mokyklų buvo viena (0,5 proc.), kurioje pastangos įtraukti tėvus įvertintos kaip labai paveikios (4 lygis: *verta paskleisti už mokyklos ribų*). Taip įvertinto tėvų įsitraukimo nebuvo jokioje vertintoje mokykloje. Be to, statistinė duomenų analizė rodo, kad *tėvų pagalbos* vertinimai varijuoja priklausomai nuo mokyklos tipo: geriausiai ji vertinta pradinėse, prasčiausiai – pagrindinėse mokyklose.

1 pav. Mokyklų dalis (proc.) pagal temas 4.5 (tėvų pedagoginis švietimas) dviejų rodiklių įvertinimus

Tėvų pagalba mokantis (4.5.1.) (*įsitraukimas*)

Tėvų švietimo politika (4.5.2.) (*įtraukimas*)

Koreliacinė³ analizė rodo, kad yra statistiškai reikšmingas ryšis tarp tėvų į(si)traukimo ir mokinių pasiekimų: glaudžiai jis susijęs ne tik su *mokymosi pasiekimais*, bet ir su mokinių daroma *pa-*

žanga. Be to, fiksuojama glaudi tėvų į(si)traukimo sąsaja ir su mokyklos *pažangos siekiais*. Taigi tėvų į(si)traukimas turi įtakos ne tik mokiniui, bet ir mokyklai.

¹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. balandžio 2 d. įsakymas Nr. ISAK-587 „Dėl Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2009 m. kovo 30 d. įsakymo Nr. ISAK-608 redakcija (Žin., 2007, Nr. 41-1550; 2009, Nr. 40-1517)).

² Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės vertinimo lygiai. Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės vertinimo tvarkos aprašo 3 priedas.

³ Koreliacija – statistinio ryšio tarp kintamųjų stiprumo (priklausomybės) matas, kuris parodo, kaip glaudžiai tarpusavyje siejasi du reiškiniai ir kaip iš vieno galima numatyti kitą.

Išorinio vertinimo ataskaitų (išanalizuoti 34 ataskaitų tekstai, kuriuose apibūdinamas konkrečios mokyklos bendradarbiavimas su tėvais) turinio analizė leidžia teigti, kad Lietuvoje mokyklos ir tėvų bendradarbiavimas yra trejopo pobūdžio veikla: a) tėvų informavimas; b) tėvų pakvietimas dalyvauti; c) pagalba tėvams.

Tėvų informavimas – bene labiausiai įprasta ir įvairi savo raiškos būdais mokyklos ir tėvų bendradarbiavimo forma. Kaip pažymima išorinio vertinimo ataskaitose, tėvams teikiama informacija apie jų *vaikų pažangumą, lankomumą, elgesį*. Minima keliolika informavimo būdų: įrašai elektroniniame dienynė / pasiekimų / pažymių knygelėse; individualūs pokalbiai susitikus / telefonu; žinutės mobiliuoju telefonu; elektroniniai laiškai; lankymasis namuose; klasės susirinkimai; mokyklos susirinkimai; tėvų valandos; atvirų durų diena / dienos / savaitė. Informavimo turiniu tampa ir *tikslinė informacija*: tėvų supažindinimas su 1 / 5 klasių mokinių adaptacijos ypatumais / 5 klasių mokinių vertinimo sistema / neformaliojo ugdymo pasirinkimais / 10 klasės mokinių pasirenkamųjų dalykų pasiūla; individualaus ugdymo plano sudarymu; pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo organizavimo ir vykdymo tvarka / 12 klasių mokinių egzamino tvarka. Ši informacija teikiama visiems tėvams organizuojamo bendro jų susirinkimo metu.

Mokyklos taip pat linkusios dalytis informacija *apie įvairius mokyklos veiklos organizavimo aspektus* (vizija, misija, tikslai, elgesio taisyklės, pagalbos specialistų darbo valandos ir pan.), *renginius ir pasiekimus*. Šio pobūdžio informacijos sklaidai taip pat naudojamos įvairios priemonės: mokyklos interneto svetainė; mokyklos stendai; mokykloje leidžiamas laikraštis; informaciniai leidinukai; skelbimai vietos spaudoje; skelbimai, kabinami tėvų gyvenamosiose vietovėse; klasių / mokyklos tėvų susirinkimai.

Kita vertus, išorinio vertinimo ataskaitose fiksuoti keli probleminiai informacijos teikimo / priėmimo aspektai: kai kuriose mokyklose ne visi tėvai turi galimybę prisijungti prie elektroninio dienyno; informacija elektroniniame dienynė atnaujinama tik kartą per savaitę; pernelyg ankstyvas dirbantiems tėvams susirinkimų laikas.

Tėvų pakvietimas dalyvauti – bendradarbiavimo forma, įgyvendinama dviem kryptimis. Įprastesnė – tėvai pakviečiami į organizuojamus klasės ar mokyklos renginius: išvykas, ekskursijas, vakarones, šventes, akcijas, festivalius, projektus, parodas, varžybas, muges, renginius. Kita kryptis – tėvai pakviečiami dalyvauti atliekant kai kurių veiklų planavimą, organizavimą, koordinavimą: dalyvauja mokyklos taryboje; atestacinėje komisijoje; bendruose tėvų, mokytojų, mokinių ir administracijos pokalbiuose / diskusijose; tėvų klubo veikloje.

Analizuotose išorinio vertinimo ataskaitose fiksuotas vienas probleminis šios bendradarbiavimo formos aspektas – pernelyg subjektyvus nagrinėjamų klausimų turinys: *Tėvų komiteto atstovai neturi didesnio poreikio spręsti problemų, kurios nesujusios su jų vaiku*.

Pagalba tėvams – trečia mokyklos ir tėvų bendradarbiavimo forma, fiksuojama išorės vertinimo ataskaitose. Galima teigti, kad pagalba taip pat teikiama dviem kryptimis. Viena vertus, **visi** (klasės ar net ir mokyklos) tėvai kviečiami į teminius susirinkimus, kurių metu teikiamos psichologinės, pedagoginės žinios apie vaikų auklėjimą, vaiko elgesio koregavimą, pagalbą mokantis, pavyzdžiui, *priešmokyklinėje klasėje tėvams yra suteikiama informacijos apie vaikų pasirengimą mokyklai. Antroje klasėje su tėvais aptariamos galimos problemos, supažindinama su vaikų amžiaus ypatumų lemiamomis mokymosi grėsmėmis ir pateikiama rekomendacijų, kaip tėvai gali teikti besimo-*

kančiam vaikui pagalbą. Ketvirtoje klasėje tėvams pristatomos problemos, kylančios vaikui perėjus į dalykinę sistemą ir patariama, kaip padėti vaikui sukaupti dėmesį ir įveikti kitus su pasikeitimais susijusius sunkumus. <...> Informacija apie mokymosi pasiekimus, renginius nuolat pateikiama pažymių knygelėse, įrašomi pagyrimai ir pastabos.

Kita bendradarbiavimo kryptis – pagalba tikslinei tėvų grupei, pavyzdžiui, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų tėvams (*specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių tėvams stengiamasi organizuoti atskirus pasitarimus, kur specialistai paaiškina jų vaikų mokymosi sunkumus ir pagalbos teikimo būdus / specialistai, teikiantys pagalbą specialiųjų poreikių turintiems vaikams, tėvus apie darbą su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais vaikais informuoja ir konsultuoja individualiai*) arba elgesio / mokymosi problemų patiriančių vaikų tėvams (*teikiama individuali pagalba kviečiant į mokyklą arba aplankant namuose*).

Vis dėlto reikėtų pažymėti, kad tik tikslinei grupei organizuojamas paskaitas (seminarus) tikslinga priskirti pagalbos formai. Teminėse paskaitose, organizuojamose visiems tėvams, dėl jų aktualumo visiems stokos ir nesistemingumo, taip pat dėl vienakrypčio bendravimo, greičiau atliekama ne pagalbos, o informavimo funkcija.

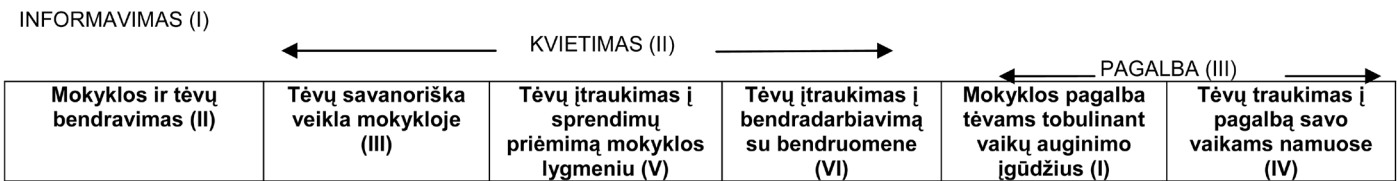
Mokyklos informavimo funkcija, jos realizavimo kokybė iš esmės atitinka tėvų lūkesčius. Tai liudija *tėvų apklausos duomenys*, kuriais remiantis absoliučiai daugumai respondentų „pakanka informacijos apie vaiko mokymąsi ir elgesį mokykloje“ (92,7 proc.), „įdomūs ir naudingi tėvų susirinkimai“ (90,8 proc.). Statistinė tėvų apklausos duomenų analizė rodo, kad informavimo funkcija labiausiai patenkinti tėvai, kurių vaikai mokosi pradinėje klasėje (teiginiais pritaria apie 96 proc. respondentų), mažiau – aukštesniųjų klasių mokinių tėvai (apie 86 proc.). Deja, apklausoje neklausama tėvų nuomonės dėl jų dalyvavimo ir jiems suteikiamos pagalbos kokybės.

Kita vertus, remiantis šios apklausos duomenimis, „mokykloje gerbiama ir vertinama tėvų nuomonė“ (pritaria 93,4 proc. apklaustų tėvų). Taigi akivaizdu, kad dalis tėvų dialogu su mokytojais yra patenkinta. Matyt, šiai daliai priklauso daugelis *dalyvaujančių* tėvų (kad ir atsiliepusių į kvietimą dalyvauti apklausoje). Kita vertus, taip pat akivaizdu, kad dalis tėvų nepalaiko dialogo su mokytojais. Tai liudija išorės vertintojų dažnai cituojami mokytojų nusiskundimai: *silpnai besimokančių mokinių tėvai retai užsuka į mokyklą ir domisi mokinių pasiekimais / dalis tėvų mokyklos veikloje dalyvauja nenoriai, vengia dalyvauti preventinės grupės posėdžiuose / yra tėvų, visiškai abejingų vaikų ugdymosi rezultatams* ir pan. Dalies tėvų dalyvavimo inertiškumą (nedalyvavimą) galima paaiškinti dvejopai. Viena vertus, remiantis S. Stangrī, M. Leitch (2011), dalyvavimo problema kyla dėl netinkamo kvietimo: mokytojai skelbimus suvokia kaip kvietimą tėvams įsitraukti, tuo tarpu tėvai tokią informaciniuose skelbimuose pateikiamą medžiagą suvokia kaip paprastą informaciją, o ne konkretų kvietimą dalyvauti. Paprastai tėvai kvietimo atveju tikisi gauti daugiau ir detalesnės informacijos. Kita vertus, tokia tėvų pozicija gali būti ir vienakryptės komunikacijos pasekmė. Tačiau svarstymams pagrįsti reikalingi tiksliniai išsamesni šių problemų bei nagrinėjamos temos tyrimai.

Lyginant mokyklas pagal jų *pasirengimą* bendradarbiauti su tėvais, pasakytina, kad tarp vertintų mokyklų buvo tokių, kuriuose bendradarbiavimas su tėvais iš anksto planuojamas, pavyzdžiui: *planavimo dokumentuose aiškiai nurodytas tėvų dalyvavimo ir pagalbos ugdymo procese siekis bei numatytos priemonės; sukurta bendravimo ir bendradarbiavimo su tėvais programa; parengtas 2010–2011 m. m. tėvų informavimo ir švietimo planas*. Tada skiriami šiai veiklos sričiai kuruoti atsakingieji asmenys:

klasių auklėtojai, pagalbos specialistai, suburiama *tėvų švietimo organizavimo darbo grupė, bendradarbiavimo su šeima darbo grupė*. Tačiau buvo ir tokių vertintų mokyklų, kuriose bendradarbiavimas su tėvais nei planuojamas, nei analizuojamas.

Apibendrinant išorinio vertinimo duomenis galima teigti, kad Lietuvos mokykloms būdingesnis *mokyklos veikla grindžiamas tėvų įtraukimas* pagal J. Epstein tipologiją:

Tačiau įtraukimo būdų įvairovė mūsų šalyje kur kas skurdesnė. Moksliniuose tyrimuose vis dažniau akcentuojama būtinybė bendradarbiavimą su tėvais grįsti *santykių* teorija, tačiau Lietuvoje tebevyrauja individualistinis bendradarbiavimo pobūdis, įgyvendinamas vienakrypte komunikacija iš viršaus žemyn. Tik vienoje kitoje išorės vertinimo ataskaitoje fiksuoti atvejai, kurie iliustruotų bendruomeninio pobūdžio bendradarbiavimo ap-

raiškas, įgyvendinamas lygiavertės partnerystės principu, pavyzdžiui, *tėvai aktyviai dalyvauja planuojant ugdymo procesą. Siekiant tenkinti mokinių ir tėvų poreikius, buvo organizuota ir vykdoma „Namų ruošos centro“ veikla. Tėvų idėja – jau 4 metus vykdoma akcija „Dovana Afganistane atliekančiam taikos misiją Lietuvos kariui ir Goro provincijos vaikams“*.

Pagrindiniai šaltiniai:

- A. E. Lewis, T. A. Forman. Contestation or Collaboration? A comparative study of home-school relations. *Anthropology & Education Quarterly*, vol. 33, No. 1, 2002.
- B. M. Walker. Meetings without communication: a study of parent's evenings in secondary schools. *British educational research journal*, vol. 24, No. 2, 1998.
- E. M. Pomerantz, E. M. Moorman. The how, whom, and why of parent's involvement in children's academic lives: more is not always better. *Review of educational research*, vol. 77, No. 3, 2007, p. 373–410.
- G. Driessen, F. Smit, P. Slegers. Parental involvement and educational achievement. *British educational research journal*, vol. 31, No 4, 2005, p. 509–532.
- J. L. Epstein. Improving family and community involvement in secondary schools. *Condensed from Principal leadership*, 8 (October 2007), 16–22. Published by the National Association of Secondary Schools Principals (NASSP).
- M. R. Warren, S. Hong, C. L. Rubin, P. Sychitkokhong. Beyond the bake sale: a community based relational approach to parent engagement in schools. *Teachers college record*, vol. 111, No. 9, 2010, p. 2209–2254.
- P. A. Halsey. Parent involvement in junior high schools: a failure to communicate American secondary education, vol. 34, No. 1, 2005, p. 57–69.
- R. Želvys. Švietimo organizacijų vadyba. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2003.

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo ir mokslo ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių švietimo padalinių specialistams ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Serijoje „Švietimo problemos analizė“ pateikiama glausta, konkreti ir aktuali švietimo sistemos funkcionavimo problemų analizė. Leidiniai skelbiami internete adresu http://www.smm.lt/svietimo_bukle/analizes.htm ir portale Emokykla.

Pasiūlymus, pastabas ar komentarus prašome siųsti Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vedėjui Ričardui Ališauskui (ricardas.alisauskas@smm.lt).

Autorius, norinčius publikuoti savo parengtas analizes serijoje „Švietimo problemos analizė“, prašome kreiptis į Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vyresniąją specialistę Veroniką Šiurkiene (el. p. veronika.siurkiene@smm, tel. (8 5) 219 1121).

Analizę parengė dr. Antanas Valantinas, Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros Politikos analizės skyriaus vedėjas, Mykolo Romerio universiteto Psichologijos katedros docentas, dr. Gražina Čiuladienė, Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros Analizės ir duomenų apdorojimo skyriaus vedėja, Mykolo Romerio universiteto Mediacijos katedros lektorė.

TĖVŲ Į(SI)TRAUKIMAS Į MOKINIŲ UGDYMĄ

Redaktorė *Nijolė Šorienė*
Maketavo *Valdas Daraškevičius*

2012-06-27. Tir. 1 800 egz.

Išleido Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos
Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, LT-01112 Vilnius
Spausdino UAB „Grafija“, Sėlių g. 3A, LT-08125 Vilnius

ISSN 1822-4156